

Раїса Миколаївна ЦИГАН

старший викладач, Кременчуцький Національний університет ім. Михайла Остроградського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5955-812X>

e-mail: raisaoaa@gmail.com

Оксана Володимірівна ОНИЩЕНКО

к.е.н., доцент, Кременчуцький Національний університет ім. Михайла Остроградського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3272-9755>

e-mail: oksanakremenchug@gmail.com

Денис Євгенович СОЛОДКОВ

студент, Кременчуцький Національний університет ім. Михайла Остроградського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5249-0820>

e-mail: glasniza@gmail.com

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЙ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У статті досліджено одні з найбільш вирішальних аспектів функціонування підприємства під час кризи, викликані пандемією COVID-19 та іншими подібними кризовими явищами, що суттєво впливають на бухгалтерський облік та фінансову звітність, знаходять там своє відображення як у періоджерелах для прийняття управлінських рішень: оцінювання безперервності діяльності, оцінювання на предмет зменшення корисності та оцінювання очікуваних кредитних збитків. Визначено, що оцінювання ліквідності у компанії, що необхідна для продовження виконання зобов'язань, та визначення суми очікуваного відшкодування є першими кроками з боку керівництва підприємства з метою попередження банкрутства.

Ключові слова: зменшення корисності, оцінювання очікуваних кредитних збитків, COVID-19, бухгалтерський облік, фінансова звітність

ВСТУП

Пандемія суттєво вплинула на операційну діяльність більшості підприємств у світі майже у всіх секторах економіки. Водночас такі аспекти, як ліквідність підприємства, безпосередньо його операційна діяльність та зобов'язання підприємства, що відображаються у проміжній та річній фінансовій звітності, є одними з ключових аспектів, на базі стану яких керівництво приймає рішення із вживання антикризових заходів із метою упередження банкрутства.

Проблеми бухгалтерського обліку і фінансової звітності під час пандемії COVID-19 досліджувались Я.Д. Крупкою, Н.Н. Пойди-Носиком [1], Л.Ф. Соколенко, Л.В. Чижевською, О.А. Рабцун [2] та ін. вітчизняними вченими. Аспекти впливу пандемії на підприємництво розкривались у дослідженнях Р. Болдвіна [6], Юе Цяня [7] та ін.

МЕТА роботи полягає у визначенні характеру впливу пандемії COVID-19 на аспекти підприємницької діяльності, що справляють суттєвий вплив на бухгалтерський облік і фінансову звітність, а також визначити найбільш ефективні заходи пом'якшення цього впливу з кінцевою метою упередження банкрутства підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Серед методик дослідження використано: аналіз, спостереження, порівняння – для висвітлення основних положень проблематики, а також структурної декомпозиції і графічного моделювання – для відображення характеру впливу зазначених проблем у результаті пандемії та способів їх вирішення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Під час таких криз, як глобальна пандемія, одними з найбільш актуальних питань для більшості підприємств є оцінювання безперервності діяльності, оцінювання на предмет зменшення корисності та оцінювання очікуваних кредитних збитків.

Одне з найважливіших питань, що має бути проаналізовано управлінським персоналом – релевантність припущення про безперервність діяльності.

МСФЗ зобов'язує менеджмент здійснювати оцінювання безперервності діяльності на кожен звітний дату на основі всієї наявної інформації, що дозволяє прогнозувати майбутню діяльність в перспективі не менше 12 міс. [1]. Пандемія COVID-19 суттєво погіршила середовище функціонування компаній у багатьох індустріях, а також підвищила невизначеність. Менеджмент має оцінити вплив усіх факторів, що спричинила ця ситуація, на здатність підприємства продовжувати діяльність безперервно.

Бюджет і прогноз стосовно майбутнього є основними компонентами оцінювання безперервності діяльності. Через пандемію бюджети підприємств, складені з 2019 р. на 2020 р. у більшості випадків виявилися нерелевантними тією чи іншою мірою й були суттєво переглянуті, зокрема, у розрізі: очікуваного обсягу цін, продажів, прибутку, змін в оборотному капіталі, впливу курсових різниць тощо. Оцінювання менеджменту також повинно враховувати декілька сценаріїв розвитку подій, включаючи ймовірне погіршення ситуації.

Для ефективного оцінювання (припущено про без-

перервність діяльності) необхідно врахувати основні фактори негативного впливу та розробити систему пом'якшення впливу даних факторів (рис. 1).

Підприємства мають зазначати у своїй звітності значну невизначеність, причини якої – у подіях та обставинах, що здатні справити настільки негативний вплив на діяльність підприємств, що безперервна діяльність буде неможливою. Також необхідно розкривати інформацію коли менеджмент приймає рішення, що суттєва невизначеність відсутня в тому, що дане рішення базується на достатніх для таких суджень даних: опис обставин і фактів, які створюють суттєву невизначеність, а також заходи, що вживаються менеджментом, щоб забезпечити безперервну діяльність.

Рис. 1. Оцінювання безперервності діяльності в умовах пандемії [на основі [1; 2]]

Пандемія COVID-19 належить до тих подій, що суттєво погіршують економічні умови для великої кількості підприємств і певною мірою є подією, що зменшує корисність. У випадку таких подій потрібно визначити розмір очікуваного відшкодування, спираючись на більшу з двох оцінок активу або одиниці, що генерує грошові кошти (ОГГК): вартість під час використання (VIU) і справедливу вартість за виключенням витрат на вибуття (FVLCD) [2].

Через суттєву невизначеність, спричинену пандемією та обмежувальними заходами задля її стримування, завдання оцінити майбутні грошові потоки значною мірою ускладнюються, особливо, враховуючи, серйозність і тривалість даної ситуації, а також вірогідність рецесії в економіці або окремих її сегментах.

Традиційний підхід не дозволяє коригувати потоки грошових коштів на ризик, що виражається у визначенні дисконтних ставок. У випадку очікуваних грошових потоків за використання підходу невизначеність буде відображатися у використанні декількох прогнозів грошових потоків із поправкою на ймовірність. Водночас, на відміну від традиційного, підхід, який бере за основу очікувані потоки грошових коштів,

Розкриття такої інформації є обов'язковим для річної і для проміжної фінансової звітності.

МСБО 36 «Зменшення корисності активів» передбачено принаймні щорічне тестування гудвілу та нематеріальних активів із невизначеним строком корисної експлуатації на предмет зменшення корисності [3]. У випадку з іншими нефінансовими активами – за наявності ознаки вірогідного зменшення корисності, тобто події, що може вплинути на зменшення корисності. Відображено індикатори, що свідчать про зменшення корисності активу, а також способів упередження даного негативного аспекту за допомогою визначення суми очікуваного відшкодування (рис. 2).

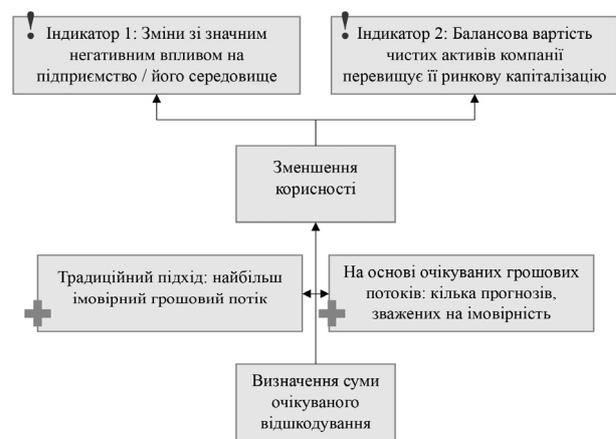

Рис. 2. Тестування на предмет зменшення корисності [на основі [2]]

може бути більш релевантним у застосуванні у випадку тестування на предмет зменшення корисності під час пандемії COVID-19.

Спираючись на МСБО 36, необхідно розкривати основні припущення, на яких менеджмент спирається на оцінювання розміру очікуваного відшкодування для ОГГК. Окрім цього, у МСБО 36 зазначено, що необхідно розкривати чутливість у випадку приведення прийнятної можливої зміни основного припущення до перевищення балансової вартості ОГГК розміру її відшкодування [3]. МСБО 1 «Подання фінансової звітності» також зазначає необхідність розкривати основні припущення, які підприємство застосовує в оцінюванні майбутнього та інших факторів невизначеності в оцінюванні на звітну дату, що мають суттєвий ризик значно вплинути на зміну балансової вартості активів та пасивів у наступному фінансовому році [4].

Менеджмент має розкривати інформацію, яку використовує як базу для припущень відносно майбутньої діяльності через суттєву невизначеність у таких припущеннях. Отже, користувачі будуть розуміти ступінь невизначеності оцінки, що має місце в оцінюванні

розміру відшкодування та здатності можливих змін вплинути на розмір очікуваного відшкодування. Доцільним є також врахування макроекономічних прогнозів, зокрема тривалість і значимість впливу COVID-19 на економіку, оскільки макроекономічні показники можуть вплинути на невизначеність в оцінюванні суми очікуваного відшкодування [1].

МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» передбачає оцінювання очікуваних кредитних збитків (ОКЗ) на базі обґрунтованої та підтвердженої інформації. Інформація має включати події минулих періодів, поточні економічні умови та прогнози стосовно таких у майбутньому [5]. Значним бар'єром для підприємств є віднесення до ОКЗ прогнозних даних про економічний вплив пандемії COVID-19.

Спираючись на МСФЗ 9, прогноз економічних умов у майбутніх періодах має також враховуватися у разі оцінювання значного збільшення кредитного ризику SICR (significant increase in credit risk). ОКЗ оцінюється за весь строк дії фінансових інструментів, якщо наявний SICR. За відсутності значного збільшення кредитного ризику, його оцінювання проводиться в рамках 12-місячних кредитних збитків [2; 5].

Побудовано комплексну модель оцінки SICR з урахуванням актуальних під час оцінювання ОКЗ факторів у період COVID-19 і цілі оцінки SICR (рис. 3).

Якщо SICR неможливо оцінити індивідуально (по конкретному підприємству) необхідно оцінити SICR на основі групи підприємств-позичальників у розрізі галузей чи регіонів.

Державна підтримка, що надається позичальнику, може зменшити вірогідність його банкрутства, а тому за деяких обставин SICR не буде виникати. Але у разі оцінювання ступеня збільшення кредитного ризику вірогідність отримання грошового потоку за фінансовою гарантією не повинна враховуватися, оскільки є обов'язковою умовою фінансового активу, тобто очікуване повернення позик за рахунок державних гарантій може враховуватися в оцінюванні ОКЗ. Але такі гарантії не зменшують ймовірність банкрутства або не можуть запобігти SICR.

У контексті розкриття інформації, підприємство зобов'язане відображати природу та ступінь ризиків, які з'являються під час використання фінансових інструментів, і те, як підприємство керує заданими ризиками. Отже, підприємство має обґрунтувати значний вплив COVID-19 на ризики, що мають відношення до фінансових інструментів і управління ними.

Окрім оцінювання впливу безпосередньо на підприємство (статті звітності та оцінювання без перервності діяльності), також необхідне оцінювання впливу на бізнес-середовище, у якому функціонує підприємство, зокрема: вплив обмежувальних заходів на підприємства у розрізі розмірів, індустрій, локацій; вплив на різні сегменти ринку та економіку загалом.

Економічні наслідки від вжитих заходів стримування пандемії почали спостерігатися вже наприкінці лютого-початку березня 2020 р. – насамперед у Китаї. На відміну від великих підприємств, які мають певні резерви, що можуть бути використані для покриття збитків від зупинки виробництва на певний проміжок часу, збитковий стан для малого й середнього бізнесу протягом понад одного тижня, особливо у разі наявності SICR, є критичним. Так, вже через 2-3 тижні після введеного карантину тисячі китайських малих і середніх підприємств почали звітувати про банкрутство, а кількість звернень до уряду про отримання допомоги від МСБ зросло в декілька разів [6; 7]. На світовому рівні, вже в лютому-березні (2020 р.) став помітним спад ділової активності, що відстежується Глобальним індексом ділової активності (PMI) (рис. 4) – стійкий спад ділової активності спостерігався, починаючи з лютого й до квітня включно. З травня почалося поступове відновлення ділової активності.

Даний індекс є дуже показовим у контексті масштабів впливу пандемії на підприємства всіх галузей. Можна припустити, що глобальний індекс ділової активності може бути дзеркальним відображенням динаміки SICR – під час суттєвого падіння ділової активності може відбуватись суттєве зростання кредитного ризику.

Рис. 3. Оцінювання очікуваних кредитних збитків [на основі [1; 2]]

Наступним індикатором, що підкреслює нездатність підприємств покривати свої зобов'язання, що в результаті призводить до їх банкрутств, є світовий індекс банкрутств МСБ (рис. 5).

Окрім очевидного підвищення рівня банкрутств МСБ у 2020 р., особливо важливим є вірогідне продовження динаміки його зростання в I пол. 2021 р. та змен-

шення приблизно рівня II пол. 2020 р. у II пол. 2021 р., що свідчить про довгостроковість ефекту пандемії на світову економіку, а саме явище можна вважати хвилею «відстрочених» банкрутств через накопичення боргів у 2020 р. з метою пережити період локдауну. Також спрогнозовано рівень банкрутств МСБ у ключових економіках світу.

Рис. 4. Динаміка глобального індексу ділової активності (PMI) у розрізі сектору виробництва й послуг [8; 9]

Рис. 5. Рівень (%) та індекс банкрутств МСБ, включаючи прогноз [10]

ВИСНОВКИ

Пандемія COVID-19 і ризики, пов'язані з нею, справили значний вплив на оцінки бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємств. Серед основних проблем, з якими зіткнулися підприємства та які знайшли своє відображення у фінансовій звітності проаналізовано: зменшення корисності, що може проявлятися у перевищенні балансової вартості чистих активів над ринковою капіталізацією, що вимагає визначення суми очікуваного відшкодування на основі очікуваних грошових потоків; нерелевантність бюджетів, скла-

дених на 2021 р. у 2020 р., що вимагає оцінювання ліквідності компанії у контексті здатності продовжувати виконувати свої зобов'язання у встановлені строки, а також оцінювання очікуваних кредитних збитків. У контексті глобального впливу пандемії на підприємство визначено, що найбільший вплив відбувся всередині 2020 р., що відображається у суттєвому зростанні рівня банкрутств підприємств малого й середнього бізнесу зокрема, а також падіння глобального індексу ділової активності PMI як у секторі послуг, так і в секторі виробництва за даний період.

Список використаних джерел

1. Пойда-Носик Н.Н. Облікові міркування щодо застосування МСФЗ в Україні в умовах сучасних змін і глобальних викликів. *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності й оподаткування в умовах євроінтеграції*: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Ужгород, 16 квітня 2020 р.). Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. С. 247–250.
2. Рабцун О.А. Вплив спалаху COVID-19 на складання фінансової звітності. Веб-портал buhgalter.net. 2020. URL: <https://ibuhgalter.net/ru/articles/536>
3. Зменшення корисності активів: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 (МСБО 36) від 01.01.2012 р. № 929–XLVII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_047#Text (дата звернення: 11.11.2021).
4. Подання фінансової звітності: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1) від 01.01.2012 р. № 929–XIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text
5. Фінансові інструменти: Міжнародний стандарт фінансової звітності (МСФЗ 9) від 01.01.2012 р. № 929–XVI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text
6. Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes / R. Baldwin, et.al. *CERP Press*. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/342961959_Mitigating_the_COVID_Economic_Crisis_Act_Fast_and_Do_Whatever_It_Takes_A_VoxEUorg_Book
7. Qian Y. Who loses income during the COVID-19 outbreak? Evidence from China, *Research in Social Stratification and Mobility*. Science Direct. 2020. № 68. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2020.100522>
8. ISM Manufacturing (PMI) Index (2020). Web-portal of visualized financial and economic indicators TradingView. URL: https://www.tradingview.com/symbols/ISM-MAN_PMI/
9. ISM Report on Business, Services PMI (2020). Web-portal of the Institute of the supply management. URL: <https://www.ismworld.org/supply-management-news-and-reports/reports/ism-report-on-business/services/january/>
10. Calm Before the Storm: COVID-19 And the Business Insolvency Time Bomb (2020). Web-portal of Euler Hermes. URL:

https://www.eulerhermes.com/en_global/news-insights/economic-insights/Calm-before-the-storm-Covid19-and-the-business-insolvency-time-bomb.html

References

1. Poida-Nosyk N.N. Accounting reflections on applying the IFRS in Ukraine in conditions of modern changes and global challenges. *Current condition and development perspectives of accounting, analysis, audit, reporting and taxation within European integration process*: thesis of the 2nd International scientific-and-practical internet-conference (Uzhhorod, April 16, 2020), Publishing house of UzhNU "Goverla", Uzhhorod, pp. 247–250. (in Ukrainian).
2. Rabtsun O.A. Impact of COVID-19 on financial reporting. 2020. Web-portal buhgalter.net. URL: <https://ibuhgalter.net/ru/articles/536> (in Ukrainian).
3. Impairment of assets: International standard of Accounting 36 since 01.01.2012 № 929–XLVII. Legislation of Ukraine: database of Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_047#Text (in Ukrainian).
4. Financial reporting: International standard of Accounting 1 since 01.01.2012 № 929–XIII. Legislation of Ukraine: database of Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (in Ukrainian).
5. Financial instruments: International standard of financial reporting 9 since 01.01.2012 № 929–XVI. Legislation of Ukraine: database of Verkhovna Rada of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text (in Ukrainian).
6. Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes / R. Baldwin, et.al. *CERP Press*. 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/342961959_Mitigating_the_COVID_Economic_Crisis_Act_Fast_and_Do_Whatever_It_Takes_A_VoxEUorg_Book
7. Qian Y. Who loses income during the COVID-19 outbreak? Evidence from China, *Research in Social Stratification and Mobility*. Science Direct. 2020. № 68. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2020.100522>
8. ISM Manufacturing (PMI) Index (2020). Web-portal of visualized financial and economic indicators TradingView. URL: https://www.tradingview.com/symbols/ISM-MAN_PMI/
9. ISM Report on Business, Services PMI (2020). Web-portal of the Institute of the supply management. URL: <https://www.ismworld.org/supply-management-news-and-reports/reports/ism-report-on-business/services/january/>
10. Calm Before the Storm: COVID-19 And the Business Insolvency Time Bomb (2020). Web-portal of Euler Hermes. URL: https://www.eulerhermes.com/en_global/news-insights/economic-insights/Calm-before-the-storm-Covid19-and-the-business-insolvency-time-bomb.html

Raisa TSYHAN

senior lecturer, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5955-812X>
e-mail: raisaoaa@gmail.com

Oksana ONYSHCHENKO

PhD in Economics, Associate Professor, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3272-9755>
e-mail: oksanakremenchug@gmail.com

Denys SOLODKOV

student, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5249-0820>
e-mail: glasniza@gmail.com

IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON ASSESSMENT OF COMPANIES ACTIVITY WITHIN INTERNATIONAL STANDARDS OF FINANCIAL REPORTING

Introduction. During crises like the current one, induced by a global pandemic of the COVID-19, the most relevant aspects for the majority of businesses are a continuity of their operating, assessment for impairment and assessment of expected credit losses. These factors impact accounting and financial reporting which, in turn, impact decision-making. A business survival in such conditions is highly dependent on how efficiently managers assess these aspects.

The purpose of the paper is to determine particular actions management should undertake in order to prevent business bankruptcy as a result of the pandemic and the pandemic-related restrictions.

Results. It terms of assessment of continuity of business operating, the main issue is the fact that the budgets approved in 2019 for the year 2020 turned to be irrelevant in the context of expected prices, sales volumes, total net profit, working capital and the effects of exchange difference, whereas the key solution is an estimation of a company's liquidity to be able to cover liabilities within the deadlines. In terms of assessment for impairment, there two indicators of the impairment: external changes with significant impact on a company or its environment and a situation when a book value of net assets exceeds company's market capitalization whereas a solution is to determine amount of expected compensation either with a traditional approach or with an approach based on expected cash flows. In terms of credit losses assessment, among the factors that should be accounted there are, for instance, additional economic scenarios that address high uncertainty, an impact on particular groups of clients, industries or regions and actions taken by governments and central banks whereas among the targets of the assessment there are, for instance, an ability to include changes of a default risk into evaluation of default probability in time.

Conclusions. COVID-19 pandemic and the risks related to it caused a significant impact on accounting and financial reporting, regardless of a company's industry, size and region where it is located which is expressed in the dynamic of the Global SEMs bankruptcy index and PMI.

Keywords: assets impairment, assessment of expected credit losses, COVID-19, accounting, financial reporting